

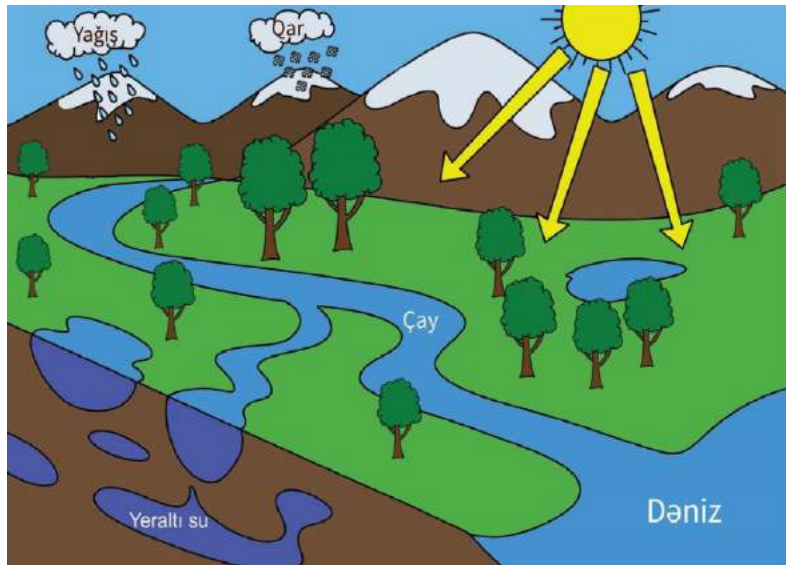

Çay hövzəsi nədir?

III-V siniflər

Cənubi Qafqazın Fiziki Xəritəsi

Çay hövzəsi nədir?

Yəqin ki, "çay hövzəsi" termini sizə tanışdır. Bu terminin çayla eyni olduğunu düşünə bilərik, lakin bilmək lazımdır ki, onlar arasında mühüm fərq vardır.

Çay yüksək dağlardan ovalığa və digər çaya, ya da dənizə və ya okeana axan su axınıdır. Çaylar əsasən yağış və ərimiş qarla qidalanır.

Külək

Yağış

Çay hövzəsi isə qar və yağışın toplandığı və çaya axdığı torpaq sahəsidir.

Qar

Axın

Böyük çay hövzəsi bir neçə alt hövzədən ibarət ola bilər. Məsələn, Kür çayının Qanixçay, Şəmkirçay kimi bir neçə alt hövzəsi vardır.

Buxar

Çay

Dəniz və okean

Yeraltı su

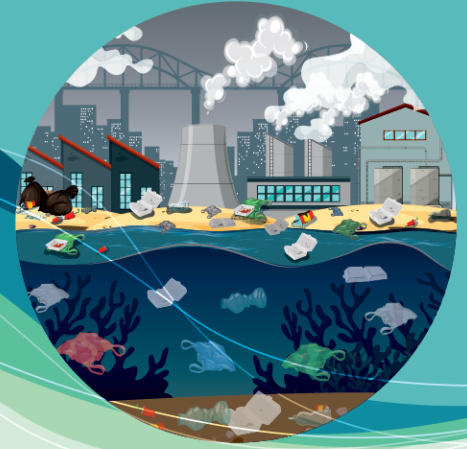
Əgər düşünsək, çayın aşağı axınının suyundan istifadə edən şəhərlərin, kəndlərin və müxtəlif müəssisələrin çayın yuxarı axınının su istifadəçilərindən asılı olduğunu təxmin edə bilərik. Yuxarı axının suyu çirklənərsə, bu, ilk növbədə aşağı axının su istifadəçilərinə mənfi təsir göstərəcəkdir.

Xəritəyə diqqətlə baxsaq, bəzi çayların birdən çox ölkədən keçdiyini görərik. Belə çaylar transsərhəd çaylar adlanır. Kür çayı belə çaylardan biridir. O, Türkiyədən başlayır və Gürcüstandan keçir və daha sonra Azərbaycan ərazisindən keçərək Xəzər dənizinə tökülür.

Bunları bilmək maraqlıdır

Transsərhəd bölgədə 2.8 milyard insan yaşayır ki, bu da bütün dünya əhalisinin demək olar ki, üçdə birini təşkil edir. Dünyanın çayının transsərhəd hövzəsi 19 ölkənin ərazisinə qədər uzanır və dünyanın ən beynəlxalq çay hövzəsidir.

Ötən əsrdə kənd təsərrüfatı və sənayenin inkişafı ilə birlikdə əhalinin artması sayəsində insanların su istehlakı əhəmiyyətli dərəcədə artmışdır. Bundan əlavə, iqlim dəyişikliyi nəticəsində çay hövzələrində suyun miqdarı getdikcə azalır. Qlobal istiləşmə səbəbindən suvarma üçün daha çox suya ehtiyac yaranmışdır. Bunun nəticəsi olaraq bu gün su çatışmayan bir çox bölgələr mövcuddur və bu, əhaliyə mənfi təsir göstərir və onlar üçün get-gedə daha çox problemlər yaradır.

Çay hövzələrində su istehlakı yaxşılaşarsa və su itkisi azalarsa, belə halda vəziyyətin daha da pisləşməsinin qarşısını almaq mümkün olacaqdır.

Çay hövzəsindəki bütün su istifadəçiləri suyu bir-birlərinin maraqlarını nəzərə almaqla istehlak edərlərsə su istehlakı yaxşılaşar. Bu yolla bütün istifadəçilər, o cümlədən suya ehtiyacı olan heyvanlar və bitkilər üçün də kifayət qədər su olacaqdır!

Özünüz edin

- Kağız və ya elektron xəritədə dünyanın böyük çay hövzələrini tapın və adlarını yazın. Bu hövzələr harada yerləşir?
- Kür çayının hövzəsini tapın və tapdığınız böyük çay hövzələri ilə müqayisə edin. Kür çayı hövzəsinin su istifadəçiləri haqqında düşünün və onların adlarını qeyd edin.
- Sizin fikrinizcə, su hamı üçün kifayət etmədikdə, həmin istifadəçilərdən hansı ilk öncə su ilə təmin edilməlidir? Niyə? Bunu müəlliminizin köməkliliyi ilə sinif yoldaşlarınızla birlikdə sinifdə müzakirə edin.

WWW.KURA-RIVER.ORG